

1. POGLAVLJE

Pet minuta do tri poslijepodne. Točno šezdeset jedan sat prije nego što se dogodilo. Odvjetnik se dovezao i zaustavio na praznom parkirnom mjestu. Na tlu je bilo dva-tri centimetra novog snijega pa je proveo oko minutu obuvajući kaljače. Zatim je izašao, podigao ovratnik i krenuo prema ulazu za posjetitelje. Sa sjevera je puhao hladan vjetar. Nosio je mnogo krupnih sporih pahulja. Stotinu kilometara sjeverno bila je oluja. Na radiju su govorili o tome.

Odvjetnik je ušao kroz vrata i otresao snijeg s nogu. Nije bilo drugih posjetitelja. Nije bio dan za redovite posjete. Ispred njega bila je samo prazna prostorija, rendgenski skener, detektor metala i trojica zatvorskih čuvara koji su stajali tamo ne radeći ništa. Klimnuo im je, iako ih nije poznavao. No smatrao je da su na njegovoj strani, a on na njihovoj. Zatvor je binaran svijet. Ili si zatvorenik ili nisi. Oni nisu bili. Nije ni on.

Još.

Uzeo je sivi plastični pladanj s vrha hrpe te u njega stavio presavijen kaput. Skinuo je i kaputić te ga presavio i stavio na kaput. U zatvoru je bilo vruće. Troškovi grijanja jeftiniji su od deblje odjeće za zatvorenike zimi. Ispred sebe čuo je buku koju su proizvodili, zveket metala na betonu, nesuvisle urlike te potmulu žamor drugih nezadovoljnih glasova, prigušenih zavojitim hodnicima te mnogim zatvorenim vratima.

Iz džepova hlača izvadio je ključeve, lisnicu, mobitel i kovanice. Te osobne stvari, još zagrijane njegovom tjelesnom toplinom, stavio je na vrh kaputića. Podigao je sivi plastični pladanj. Nije ga odnio do rendgenskog skenera. Umjesto toga odnio ga je na drugu stranu prostorije, do malog otvora u zidu. Pričekao je, a žena u odori u zamjenu za njega dala mu je papirić s brojem.

Zastao je ispred detektora metala. Još jednom je dlanovima prešao po svim džepovima, a zatim pogledao naprijed, kao da čeka poziv. Naučeno ponašanje, od čestog putovanja zrakoplovom. Čuvari su ga pustili da stoji tamo na trenutak. Nizak, nervozan čovjek u košulji. Nije imao aktovku ni blok za pisanje. Čak ni olovku. Nije došao kao pravni savjetnik. Došao je po savjet. Nije došao govoriti, nego slušati, a ono što čuje neće doći ni blizu nikakvom papiru.

Čuvari su ga pozvali da prođe. Zeleno svjetlo i nikakvog zvuka, ali ipak je jedan stražar rekao drugom da ga pretraži. Treći ga je otpratio dublje u zgradu, kroz vrata koja se mogu otvoriti samo ako su ona prije i ona poslije njih zatvorena, niz zavojite hodnike osmišljene da uspore ljude u trku te pokraj debelog zelenog stakla iza kojeg su bila budna stražarska lica.

Hodnik je bio tipičan za velike institucije. Linoleum na podu, blijedozelena boja na zidovima i fluorescentna rasvjeta na stropu. Bio je povezan s dvorištem. Kroz otvorena vrata puhao je hladan vjetar, a na podu su se vidjele mrlje od soli i lokve od otopljenog snijega. Sam je zatvor bio drukčiji. Nije imao izravan izlaz na dvorište. Nije se vidjelo nebo ni vremenske promjene. Nije bilo ni pokušaja unutarnjeg uređenja. Posvuda je bio goli beton, zaprljan tamo gdje su ga dodirivala ramena i rukavi, a blijed i prašnjav gdje nisu. Pod je bio prekriven sivom bojom koja je sprječavala klizanje, poput poda u garaži autoentuzijasta. Odvjetnikove kaljače škripale su dok je hodao.

Bile su četiri sobe za razgovor. Svaka je bila kvadratna i bez prozora, podijeljena na pola stolom koji se pružao od zida do zida, a iznad njega bilo je zaštitno staklo. Na stropu se nalazila žarulja zaštićena metalnom rešetkom. Stol je također bio od betona. Na površini se još vidio utisnuti trag drvenih oplata za betoniranje. Sigurnosno je staklo bilo debelo i zelenkasto, podijeljeno na tri okna koja su se preklapala, a između njih su bili otvori kroz koje je prolazio zvuk. Srednje je okno

imalo izrezan otvor na dnu, za dokumente. Kao u banci. U svakoj se polovici nalazio po jedan stolac i po jedna vrata. Savršeno simetrično. Odvjetnici su ulazili na jedna vrata, a zatvorenici na druga. Naposljetku su se vraćali kuda su i došli, svatko prema svom odredištu.

Čuvar je otvorio vrata iz hodnika i napravio jedan korak u prostoriju kako bi provjerio je li sve kao što treba biti. Zatim je stao sa strane i pustio odvjetnika da uđe. Odvjetnik je ušao pa pričekao da čuvar zatvori vrata za njim i ostavi ga samog. Zatim je sjeo i pogledao na sat. Kasnio je osam minuta. Vozio je sporo zbog lošeg vremena. Inače bi svoje kašnjenje na sastanak smatrao neuspjehom. Bilo bi to neprofesionalno i neuljudno. No posjeti zatvoru bili su drukčiji. Zatvorenicima vrijeme nije značilo ništa.

Proteklo je još osam minuta, a onda su se otvorila druga vrata, na zidu iza stakla. U prostoriju je ušao drugi stražar, provjerio sve, a onda je ušao i zatvorenik. Odvjetnikov klijent. Bio je bijelac i silno pretio, kao obložen salom te nije imao nijedne dlake na tijelu. Bio je odjeven u narančast kombinezon. Lanci oko njegovih zglavaka, pojasa i gležnjeva izgledali su sitno poput nakita. Oči su mu bile mutne, a lice mirno i prazno, no usta su mu se malo micala, kao kad osoba slabijih mentalnih sposobnosti pokuša zapamtiti složene informacije.

Vrata na staklenom zidu zatvorila su se.

Zatvorenik je sjeo.

Odvjetnik je privukao stolac bliže stolu.

Zatvorenik je učinio isto.

Simetrično.

»Žao mi je što kasnim«, rekao je odvjetnik.

Zatvorenik nije odgovorio.

»Kako si?« pitao je odvjetnik.

Zatvorenik nije odgovorio. Odvjetnik je utihnuo. Zrak u sobi bio je topao. Minutu poslije zatvorenik je počeo govoriti, recitirati, slijedeći popis uputa, rečenica i ulomaka koje je pohranio u pamćenje. S vremena na vrijeme odvjetnik bi rekao: »Uspori malo«, a zatvorenik bi se svaki put zaustavio, pričekao i opet krenuo od početka prethodne rečenice, bez promjene u ritmu i izgovoru svoje recitacije. Kao da je samo na taj način mogao komunicirati.

Odvjetnik je smatrao da dobro pamti, posebno pojedinosti, kao i

većina odvjetnika. Osim toga, trudio se zapamtiti, ali to mu je odvrćalo pozornost od sadržaja uputa koje je dobivao. Ipak, negdje u pozadini uma uspio je prebrojiti čak četrnaest poticaja na kazneno djelo kad je zatvorenik napokon završio i sjeo uspravno.

Odvjetnik nije rekao ništa.

»Jesi li sve zapamtio?« pitao je zatvorenik.

Odvjetnik je klimnuo glavom, a zatvorenik je opet postao miran poput vola. Ili poput magarca. Beskrajno strpljiv. Zatvorenicima vrijeme nije značilo ništa. Posebno ovom zatvoreniku. Odvjetnik je gurnuo stolac unatrag i ustao. Njegova su vrata bila otključana. Izašao je u hodnik.

Pet minuta do četiri sata poslijepodne.

Još šezdeset sati.

Odvjetnik je pronašao istog čuvara kako ga čeka. Dvije minute poslije ponovno je bio na parkiralištu. Ponovno je bio potpuno odjeven, a u džepovima je opet imao svoje stvari, čija mu je težina i prisutnost vraćala samopouzdanje. Snijeg je već padao jače, zrak je bio hladniji, a vjetar snažniji. Spuštao se mrak, brzo i rano. Odvjetnik je na trenutak sjedio dok je motor radio, sjedalo se grijalo, a brisači uklanjali nanose snijega lijevo i desno s vjetrobrana. Zatim je krenuo, okrenuvši se u širokom luku dok su gume škripale na svježe napadalom snijegu, a prednji farovi rezali blještave lukove kroz bijeli vrtlog. Krenuo je prema izlazu, vratima na žičanoj ogradi, čekanju na izlazu, pregledu prtljažnika i dugoj vožnji po ravnoj cesti koja je vodila kroz mjesto prema autocesti.

Četrnaest zločinačkih prijedloga. Četrnaest zločina, ako prenese prijedloge te oni budu provedeni u djelo, a bio je siguran da će biti. Ili petnaest zločina, jer bi i on sam postao sudionik u zavjeri. Ili dvadeset osam zločina ako tužitelj odluči svaki slučaj proglasiti zasebnom zavjerom, a to bi mogao, tek toliko, zabave radi. Ili radi slave. Dvadeset osam zasebnih staza do sramote, izbacivanja iz komore, suđenja, osude i zatvora. Doživotnog zatvora, gotovo sigurno, s obzirom na narav četrnaest zločinačkih prijedloga, a i to tek nakon uspješne nagodbe. Nije se usudio razmišljati što bi se dogodilo da nagodba ne uspije.

Odvjetnik je stigao do autoceste i uključio se u promet u sporoj traci. Svuda oko njega padao je gusti sivi snijeg kasnog poslijepodneva. Prometa nije bilo mnogo. U njegovu se smjeru kretalo tek nekoliko

automobila i kamiona. Neki su bili brži, a neki sporiji od njega. Iz suprotnog smjera, s druge strane niske ograde, također se približavalo tek nekoliko vozila. Vozio je jednom rukom, pridigao se sa sjedala te iz džepa izvukao mobilni telefon. Odvagnuo ga je u ruci. Imao je tri mogućnosti. Prva je bila da ne učini ništa. Druga je bila nazvati broj koji su mu rekli da nazove. Treća je bila nazvati broj koji bi trebao nazvati, u ovom slučaju to je bio broj hitne službe, a odmah nakon toga i brojeve mjesne policijske uprave, prometne policije, okružnog šerifa, odvjetničke komore te svog odvjetnika.

Odabrao je drugu mogućnost, kao što je i znao da će učiniti. Prva mogućnost ne bi ga odvela nikamo, samo bi dobio malo vremena, dok ne bi došli po njega. Treća mogućnost odvela bi ga u smrt, ali polako, nakon više sati ili čak dana grozne agonije, znao je to. Bio je sitan, nervozan čovjek. Nije bio junak.

Nazvao je broj koji su mu rekli da nazove.

Dvaput ga je provjerio, a zatim pritisnuo zeleni gumb. Podigao je telefon i prislonio ga uz uho, što bi u mnogim državama bio dvadeset deveti zločin.

Ali ne u Južnoj Dakoti.

Još ne.

Sitne milosti.

Javio se glas koji je prije čuo četiri puta. Grub i opor s daškom vulgarne životinjske prijetnje. Odvjetniku se činilo kao da taj glas dopire iz drugog svijeta. »Pucaj, stari«, začulo se s druge strane žice, a u njemu se čuo smiješak i prizvuk okrutnog užitka, kao da govornik uživa u apsolutnoj moći i kontroli te u odvjetnikovoj neugodi, odbojnosti i strahu.

Odvjetnik je progutao slinu i počeo govoriti, recitirajući niz uputa, rečenica i ulomaka na način sličan onome kako ih je i čuo. Počeo je govoriti jedanaest kilometara odnosno sedam minuta prije mosta na autocesti. Most baš i nije izgledao poput mosta. Cesta je nastavljala sasvim ravno, ali tlo se malo spustilo u širok, plitak jarak. Jarak je veći dio godine bio suh, ali za pet mjeseci kroz njega će juriti bujica vode od otapanja snijega. Građevinari su ispod kolnika postavili četrdeset golemih betonskih cijevi kako bi voda iz jarka mogla prolaziti umjesto da jednom godišnje otplavi temelje. Taj je sustav dobro funkcionirao

u proljeće. Imao je samo jedan nedostatak, koji je postajao očit zimi. Stoga su prije mosta iz oba smjera bili postavljeni znakovi. Na njima je pisalo: *Most se smrzava prije od ceste.*

Odvjetnik je vozio i govorio. Sedam minuta nakon početka monologa stigao je do najotvorenijeg, najbrutalnijeg i najpretjeranijeg od svih četrnaest prijedloga. Izgovorio ga je u slušalicu na jednak način na koji ga je čuo u zatvoru, neutralno i bez emocija. S druge strane linije odjeknuo je grubi smijeh. Odvjetnik se stresao od toga. Osjećaj za moralnost izazvao je grč duboko u njemu. Primjetno je stresao ramenima i telefon mu je skliznuo s uha.

Usto je pomaknuo ruku na volanu.

Prednji su kotači proklizali na ledu mosta, nespretno je korigirao smjer te su se stražnji kotači zaniјeli u jednom pa u drugom smjeru, nekoliko puta. Auto mu je proklizao preko sve tri trake. Vidio je autobus kako juri prema njemu kroz snijeg koji je padao. Bio je bijel.

Bio je golem. Kretao se brzo. Išao je ravno prema njemu.

Nešto u pozadini mozga govorilo mu je da je sudar neizbježan. Razumni dio mozga govorio mu je da nije tako. Imao je još dovoljno prostora i vremena, a bile su tu i dvije metalne ograde te pruga trave između njih. Ugrizao se za usnu i ispravio vozilo, a autobus je projurio pokraj njega, udaljen oko šest metara.

Ispustio je zrak iz pluća.

»Što?« začuo se glas s druge strane linije.

»Proklizao sam«, rekao je odvjetnik.

»Dovrši izvješće, seronjo«, odvratio je glas.

Odvjetnik je opet progutao slinu i nastavio govoriti od početka prethodne rečenice.

Vozač koji je vozio bijeli autobus iz suprotnog smjera imao je dvanaest godina iskustva. U malom svijetu svog zanimanja bio je dobar koliko je to bilo moguće. Imao je valjanu dozvolu, odgovarajuće vještine i primjereno iskustvo. Više nije bio mlad, ali nije bio još ni star. Mentalno i tjelesno bio je na širokoj ravni zdravog razuma, zrelosti i vrhunca sposobnosti. Nije kasnio. Nije vozio prebrzo. Nije bio pijan. Nije bio drogirani.

No bio je umoran.

Zurio je u jednoličnost padajućeg snijega već gotovo dva sata. Vidio je kako se auto zanosio stotinjak metara ispred njega. Vidio je kako dijagonalno juri prema njemu. Zbog umora je reagirao djelić sekunde kasnije. Zatim je napetost njegovog tijela izazvala pretjeranu reakciju. Trznuo je upravljač kao da izbjegava udarac. Previše, prekasno. U svakom slučaju nepotrebno. Autobus je počeo skretati kad se kličući auto već izravnao i prošao pokraj njega. Odnosno, pokušao je skrenuti.

Njegovi su prednji kotači naišli na led na mostu u trenutku kad su počeli mijenjati smjer, slijedeći naredbe upravljača. Prestali su prijanjati uz podlogu i proklizali. Gotovo cjelokupna težina bila je u stražnjem dijelu autobusa. Golemi blok motora od lijevanog željeza. Spremnik s vodom. Toalet. Poput klatna na samom kraju vozila. Stražnji je dio pokušao preteći prednji dio autobusa. Nije stigao daleko. Samo nekoliko ključnih stupnjeva. Vozač je učinio sve kako valja. Borio se protiv proklizavanja. No upravljač se okretao previše lako. Između prednjih kotača i površine ceste više nije bilo trenja. Nije bilo povratne sile. Stražnji dio autobusa izravnao se, a zatim zanio u drugom smjeru.

Vozač se borio tristo metara. Dvanaest dugih sekunda. Doimale su se poput dvanaest dugih sati. Okretao je veliki plastični upravljač lijevo i desno, pokušavajući uhvatiti ritam proklizavanja, spriječiti ga da raste. No ipak je rastao. Postajao je sve jači. Teški stražnji dio autobusa zanosio se u jednu pa u drugu stranu. Opruge su se skupljale i širile. Visoko se vozilo naginjalo i mijenjalo pravac. Stražnji dio autobusa proklizao je u lijevu stranu pod kutom od četrdeset pet stupnjeva, a zatim isto toliko u desnu stranu. *Most se smrzava prije od ceste.* Autobus je prošao iznad posljednje betonske cijevi i prednji su kotači opet došli u čvrst dodir s asfaltom. No učinili su to u trenutku kad su bili okrenuti ukoso, prema rubu ceste. Cijeli je autobus skrenuo u tom smjeru, kao da je vozač namjerno okrenuo upravljač, a njegovo je vozilo opet poslušno. Vozač je naglo kočio. Gume su pred sobom gurale svježe napadali snijeg.

Autobus je i dalje držao svoj novi smjer. Usporio je.

Ali ne dovoljno.

Prednji su kotači prešli preko nazubljene trake, a zatim i preko ruba ceste te sišli s asfalta i upali u plitak jarak pun snijega i smrznutog blata. Donji dio autobusa strugao je po rubniku tri duga metra prije

nego što se sila inercije potrošila. Autobus se zaustavio ukoso, pomalo nagnut, jednom trećinom svoje duljine u jarku i dvjema trećinama još na asfaltu. Odjeljak motora blokirao je dio krajnjega desnog prometnog traka. Prednji su kotači visjeli, ne dodirujući tlo.

Motor je zakazao pa se nije čuo nikakav zvuk osim šištanja vrelih dijelova koji su došli u dodir sa snijegom i zraka koji je izlazio iz kočnica. Putnici su vrištali, zatim počeli uzdisati, a naposljetku postali vrlo tihi.

Putnici su bili homogena skupina, svi osim jednog. Dvadeset sijedih umirovljenika i jedan mlađi muškarac, u autobusu s četrdeset sjedećih mjesta. Dvanaest umirovljenica bile su udovice. Ostalih osmero bili su četiri bračna para. Dolazili su iz Seattlea. Bili su crkvena skupina na edukativnom putovanju. Vidjeli su Gradić u preriji. Sad su išli na zapad prema Mount Rushmoreu. Obećali su im i izlet do geografskog središta Sjedinjenih Država. Usput će posjetiti nacionalne parkove i Veliku nizinu. Dobar plan puta, ali pogrešno godišnje doba. Vremenski uvjeti u Južnoj Dakoti zimi nisu bili posebno gostoljubivi. Stoga su na ionako jeftine karte dobili popust od pedeset posto.

Putnik koji je odudarao od skupine bio je barem trideset godina mlađi od ostalih. Sjedio je sam, tri reda iza svih. Gledali su na njega kao na neku vrstu slijepog putnika. Pridružio im se tog dana, na odmoru blizu mjesta zvanog Cavour. Nakon Gradića u preriji, a prije muzeja *Dakotaland*. Nije bilo objašnjenja. Samo je ušao u autobus. Neki su ga vidjeli kako prije toga razgovara s vozačem. Neki su, navodno, vidjeli kako mu daje novac. Nitko nije bio siguran što bi mislio. Ako je platio vožnju, bio je više poput putnika u potpalublju nego slijepog putnika. Poput autostopera, ali zapravo ne.

Ipak, smatrali su ga pristojnim momkom. Bio je tih i uljudan. Bio je za glavu viši od svih ostalih putnika i očito vrlo snažan. Nije bio zgodan poput filmske zvijezde, ali nije bio ni ružan. Poput sportaša koji se upravo povukao. Možda igrača američkog nogometa. Nije bio posebno lijepo odjeven. Ispod predstavljene platnene vjetrovke nosio je izgužvanu košulju izvučenu iz hlača. Nije imao putnu torbu, što je bilo neobično. No bilo je nekako umirujuće imati takvog čovjeka sa sobom, posebice nakon što se pokazao civiliziranim i nimalo prijetećim. Bilo bi nepristojno da se tako krupan čovjek ponaša prijeteći.

Pristojni krupni čovjek bio je šarmantan. Neke od odvažnijih udovica pomišljale su na to da započnu razgovor s njim. No činilo se da on u začetku obeshrabruje svaki takav pokušaj. Spavao je veći dio vožnje, a svi njegovi odgovori na pokušaje konverzacije bili su uljudni, ali kratki. I potpuno bez sadržaja.

No barem su mu znali ime. Jedan od umirovljenika mu se predstavio, vraćajući se iz toaleta. Visoki je stranac podigao glavu i zastao na trenutak, kao da procjenjuje dobre i loše strane mogućeg odgovora. Zatim je prihvatio pruženu ruku i rekao: »Jack Reacher.«